

Розділ 1. СТАНОВЛЕННЯ ПЕРШИХ ДЕРЖАВ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

§3. ПЕРШІ СЕРЕДНЬОВІЧНІ ДЕРЖАВИ

Обговоріть у класі

Що розуміємо під поняттям «держава»? Які є ознаки держави? Поясніть це на прикладах держав Стародавнього світу.

Досліди

У V ст., у часи Великого переселення народів, германські племена розселилися майже всією територією Західної Римської імперії і заснували так звані «варварські королівства».

Визнач на карті: які варварські королівства існували в Європі у VI ст. і ким вони були створені; які з королівств продовжували існування після VI ст. Вислови припущення, чому так сталося.



1. Як утворювались варварські королівства

Поміркуй

Які королівства називали варварськими? Чому? Чи має слово «варварський» негативне значення у цій назві?

Королівства, створені у процесі Великого переселення народів на теренах колишньої Західної Римської імперії, дістали назву **варварських королівств**.

Варварське королівство — держава, створена варварськими племенами, здебільшого на території Західної Римської імперії в середині I тисячоліття.

Першим із варварських королівств вважається держава вестготів у південно-західній Галлії (зі столицею в місті Тулуза). Нині це землі сучасної південно-західної Франції та Іспанії. В історичних дослідженнях можна зустріти твердження, що наймогутнішими королівствами були держави вестготів за Теодоріха Великого та франків за Хлодвіга I. Але варварські держави були нетривалими утвореннями, й досить швидко занепали. Найміцнішим виявилось Франкське королівство, яке проіснувало майже 400 років.

Досліди

Як наведені нижче зображення різних історичних пам'яток характеризують спосіб життя, релігію та розвиток ремесел у варварських державах?

1

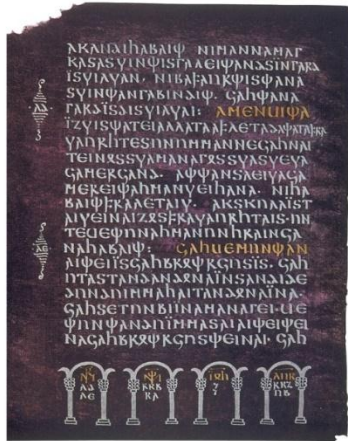


1 Золота монета Дезидерія, короля лангобардів (VIII ст.)

2



2 Вестготська пара орлів на фібулах (застібках для одягу), Іспанія, (VIII ст.)



3 Сторінка «Срібного кодексу», рукописного перекладу Євангеліє готською мовою (V ст.)

4 Мозаїчне зображення фасаду палацу Теодоріха, короля остготів. Равена, Італія, кінець V — початок VI ст.

2. Як розвивалось Франкське королівство за Хлодвіга

Поміркуй

Які рішення і дії допомогли Хлодвігу створити міцну державу?

Засновником Франкського королівства (V–IX ст.) став Хлодвіг (481–511 роки правління), який походив зі знатного роду Меровінгів¹. Наприкінці V ст. Хлодвіг розгромив римські війська в Північній Галлії і встановив тут свою владу. Згодом він багато й успішно воював, значно розширив території Франкської держави, ніби виправдовуючи своє ім'я, яке означає «ушавлений у битві». Вчені стверджують, що Хлодвіг об'єднав усіх франків під своєю владою. Саме він зробив Париж столицею Франкської держави.

Досліди

Яку інформацію про Хлодвіга можна знайти в наведених джерелах? Як митці різних епох зобразили Хлодвіга (звертай увагу на одяг, місцезнаходження короля, чи є він головною особою на картині, як зображено його дітей)?

¹ Меровінги — перша династія франкських королів, які вважали себе нащадками напівлегендарного правителя Меровея



1. Хрещення Хлодвіга, обкладинка книги зі слонової кістки (бл. 870 р.)
2. Хлодвіг та його сім'я. Мініатюра з Великих французьких хронік, XIV ст. (Хлодвіг та його дружина Клотильда — на першому плані)
3. Живопис. Франсуа-Луї Дежуїн. Хлодвіг I, король франків (1835 р.)
4. Живопис. Лоуренс Альма - Тадема. Навчання дітей Хлодвіга (1868 р.)

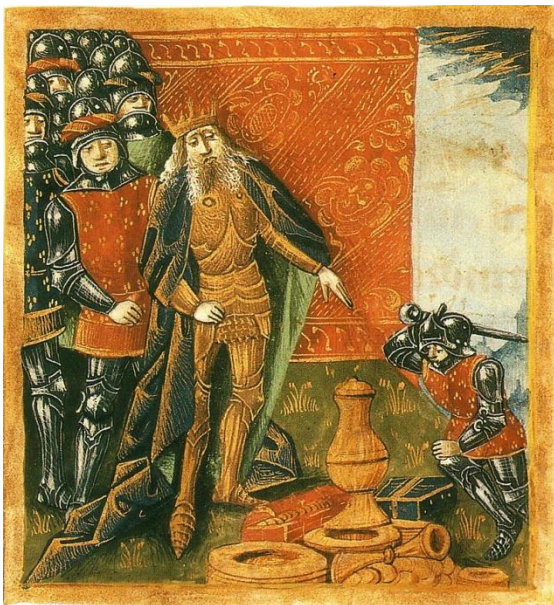
Щоб зібрати під своєю владою землі франків та захопити значні території, Хлодвіг не гребував ніякими засобами. Він міг бути жорстоким і підступним, порушував обіцянки, плів інтриги проти своїх ворогів. Однією з найважливіших подій стало прийняття Хлодвігом і франками християнства. Відтепер віра вже не розділяла франків і римлян, і вони поступово почали зливатися в один народ.

Король потребував підтримки церкви, але в той же час прагнув укріпити свій авторитет правителя. Про його уміння досягати бажаного свідчить випадок з суассонською чашею.

Досліди

Розглянь ілюстрації. За їх сюжетом спробуй відтворити історію про суассонську чашу. Порівняй свою версію з розповіддю Григорія Турського. Чому Хлодвіг просто не забрав собі чашу зі спільної здобичі? Яке враження, на твою думку, справила на його прибічників розправа короля з воїном? Про які процеси у франкському суспільстві це свідчило?

1



2



1 «Хлодвіг та солдат, що розрубує чашу»

2 «Хлодвіг вбиває солдата, що нахилився»

Мініатюри з «Великих французьких хронік», XIV ст.

Єпископ Григорій Турський про випадок із суассонською чашею

Коли Хлодвіг ще був язичником, франки розграбували християнські храми і в одному забрали церковну чашу надзвичайної краси. Єпископ попросив повернути цю чашу. Король пообіцяв зробити це, якщо посудина дістанеться йому за жеребом при розділі здобичі. Тож у місті Суассоні Хлодвіг звернувся до франків: «Хорообрі воїни, я прошу віддати мені, крім моєї частки, ще й цю посудину». Усі відповіли: «Славний королю! Усе, що ми тут бачимо — твоє...».

Та один запальний воїн, незадоволений вчинком короля, підняв сокиру та з голосним вигуком: «Ти одержиш тільки те, що твоє за жеребом!» — вдарив по чаші. Усі були вражені, але король переніс його з терпінням і покірністю.

Рік потому франки зібралися продемонструвати королю, як вони стежать за своєю зброєю. Хлодвіг підійшов до воїна, який ударив по чаші, і сказав: «Ніхто не тримає зброю в такому поганому стані, як ти...». Король вихопив у воїна сокиру і кинув на землю. Коли той нахилився за зброєю, Хлодвіг розрубав йому голову своєю сокирою зі словами: «Ось так і ти вчинив з тією чашею в Суассоні».

Все управління Франкською державою зосередилося при королівському дворі. Окремими її частинами керували графи — довірені люди Хлодвіга, наділені великими повноваженнями. Але різні регіони користувалися різними звичаями і законами. Щоб зміцнити державу і укріпити свою владу, король наказав створити збірник законів «Салічна правда». Салічна — на честь одного з племен — салічних (приморських) франків.

Дослідить

Аналізуючи джерело, визначте, які правила життя суспільства воно засвідчує? Яким є становище різних верств населення? Як цей документ впливав на життя держави?

Із «Салічної правди»

- Якщо хто вкраде раба, коня або запрягну тварину, присуджується до сплати 30 солідів².
- Якщо хто спалить будинок із прибудовами і буде викритий, присуджується до сплати 63 соліди.
- Якщо хто позбавить життя вільного франка, присуджується до сплати 200 солідів.
- Якщо хто позбавить життя графа, присуджується до сплати 600 солідів.

Хлодвіг створив сильну державу. Та по його смерті королівство було поділено на чотири частини між його синами й поринуло у міжусобиці. Тож трон у франкському королівстві посіла нова династія.

Перевір себе

1. Поясни значення поняття «варварське королівство».
2. Що ти дізнався/дізналася про спосіб життя населення варварських королівств?
3. Коли існувало Франкське королівство за часів Хлодвіга?
4. Якими були основні напрями зовнішньої і внутрішньої політики Хлодвіга?
5. Яке з досягнень Хлодвіга ти вважаєш найвизначнішим? Обґрунтуй свою думку.
6. Чому прийняття християнства було важливим для розвитку Франкської держави?
7. Чому Хлодвіга вважають видатним історичним діячем?
8. На основі карти з параграфу визнач, які держави, племена розвивалися по сусідству зі слов'янами? Якою могла бути взаємодія між слов'янами та

² Солід - римська монета, яку використовували франки.

варварськими королівствами (мирною, воєнною, торговельною, культурною тощо)?

А ще ти можеш

Склади хмару слів, яка б характеризувала розвиток Франкської держави за правління Хлодвіга. Поясни, які слова і чому ти обрав/обрала.